ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

VOYAGA YETGAN FARZANDLARNING O‘Z OTA-ONALARINING TA’MINOTIDAN BO‘YIN TOVLASH KABI QILMISHNING JINOIY XARAKTERI.

Xamidova Mehribonu Ismatillo qizi

Huquqni muhofaza qilish akademiyasi “Prokurorlik faoliyati” yo’nalishi 2-bosqich magistri.

xamidovamehribonu84@gmail.com

Annotasiya

Ushbu mavzu bo‘yicha yozilgan ish oilaviy moliyaviy munosabatlar doirasidagi voyaga yetgan farzandlarning ota-onalarining ta’minotidan bo‘yin tovlash qilmishining jinoiy xarakterini o‘rganadi. Maqsad — bunday xatti-harakatlarning jinoiy elementlarini aniqlash, ularning moddiy va ma’naviy zarar ko‘rsatishi, hamda jinoiy javobgarlik yuzasidan normativ izoh berish. Tadqiqotda bo‘yin tovlash tushunchasining huquqiy mohiyati, qilmishning tarkibi (xatti-harakatlar, niyat, sabab) va natijada yuzaga keladigan zararlar ko‘rib chiqiladi; shuningdek firibgarlik, talon-taroj, shaxsga bosim ko‘rsatish yoki boshqa mos keluvchi javobgarlik turlari kontekstida bunday qilmishning jinoiy xarakteri tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: bo‘yin tovlash, ota-onaning ta’minoti, firibgarlik, talon-taroj, jinoiy javobgarlik, oilaviy huquq, ijtimoiy himoya, normativ yondashuv.

THE CRIMINAL NATURE OF SUCH AN ACT AS EVASION OF MAINTENANCE BY ADULT CHILDREN FROM THEIR PARENTS.

Khamidova Mehribonu Ismatillo qizi

Master of Law Enforcement Academy, 2nd year, specialty "Prosecutorial Activities".

Annotation

The work written on this topic studies the criminal nature of the act of evasion of maintenance by adult children from their parents within the framework of family financial relations. The purpose is to identify the criminal elements of such acts, their material and moral harm, and to provide a normative explanation of criminal liability. The study considers the legal essence of the concept of evasion, the composition of the act (actions, intention, reason) and the resulting damage; and also analyzes the criminal nature of such an act in the context of fraud, robbery, pressure on a person or other corresponding types of liability.

Keywords: evasion, parental support, fraud, robbery, criminal liability, family law, social protection, normative approach.

УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ТАКОГО ДЕЯНИЯ, КАК УКЛОНЕНИЕ ОТ УПЛАТЫ АЛИМЕНТОВ СОВЕРШЕННОЛЕТНИМИ ДЕТЬМИ ОТ СВОИХ РОДИТЕЛЕЙ.

Хамидова Мехрибону Исматилло кызы

Магистр Академии правоохранительных органов, 2 курс, специальность «Прокурорская деятельность».

Аннотация

В данной работе исследуется уголовно-правовая природа уклонения от уплаты алиментов совершеннолетними детьми от своих родителей в рамках семейных финансовых отношений. Целью работы является выявление преступных элементов таких деяний, причиняемого ими материального и морального вреда, а также нормативное обоснование уголовной

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

ответственности. В исследовании рассматриваются правовая сущность понятия уклонения, состав деяния (действия, умысел, мотив) и причиненный ущерб; а также анализируется уголовно-правовая природа такого деяния в контексте мошенничества, грабежа, давления на личность или иных соответствующих видов ответственности.

Ключевые слова: уклонение от уплаты алиментов, мошенничество, грабеж, уголовная ответственность, семейное право, социальная защита, нормативный подход.

Kirish: Oila jamiyatning asosiy birliklaridan biri bo‘lib, uning barqarorligi, ayniqsa, voyaga yetgan farzandlarning ota-onalarga bo‘lgan munosabatlarida yaqqol namoyon bo‘ladi. Biroq ba'zi hollarda farzandlar ota-onalarining moddiy ta’minotidan foydalangan holda bosim, tahdid yoki manipulyatsiya yo‘li bilan o‘z manfaatlarini ro‘yobga chiqarishga urinishadi. Shunday qilmishlar “bo‘yn tovlash” yoki o‘xshash talqinlar bilan ifodalansa-da, ularning yakuniy maqsadi nafaqat oilaviy dinamikani buzish, balki jinoiy xatti-harakatlar orqali moddiy foyda olishdir. Ota-onalarning imkoniyatlarini sui-istifoda qilish, ularni o‘z sira xohlagan yo‘lga solish, qo‘rqitish yoki qasddan yolg‘on majburiyatlar asosida moddiy ta’minotni talab etish kabi holatlar jamiyatda axloqiy-normativ qiynoqkacha olib keladi va katta ijtimoiy xavf tug‘diradi. Mazkur ishning dolzarbligi shundaki, voyaga yetgan farzandlarning ota-onalarining ta’minotidan bo‘yinsiz bo‘yin tovlash kabi qilmishlar jinoiy xarakterga ega bo‘lib, oilaviy institutning barqarorligini zaiflashtiradi, fuqarolik adolatini tubdan buzadi va ishbilarmonlik hamda jamiyatning ijtimoiy mudofaasini zaiflashtiradi. Maqsadimiz esa bu hodisaning nazariy asoslarini aniqlash, uning belgi va alomatlarini ajratib ko‘rsatish, jinoiy javobgarlik nuqtai nazaridan tizimli tahlil qilish, hamda ushbu kabi holatlarning oldini olish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdir.

Muhokama va natijalar: voyaga yetgan farzandlarning o‘z ota-onalarining ta’minotidan bo‘yin tovlash kabi qilmishning jinoiy xarakteri- bu masala ko‘p hollarda ota-ona ta’minotini (moliyaviy yordamni) berish majburiyatini bolalar o‘z zimmasiga olgan holda, uni maqsadli ravishda bajarmaslik yoki voz kechishga bog‘liq jinoiy jamiga kirishi mumkinligini anglatadi. Quydagi umumiy tushuncha yordam berishi mumkin:

Majburiyat mavjudligi: farzandning ota-onasiga moliyaviy ta’minot berish majburiyati mavjud ekan (yuridik bitim, sud qarori yoki qonun bilan belgilangan bo‘lishi kerak).*Maqsadli bo‘lgan bo‘lmaslik:* qilmish maqsadli yoki fahmlik bilan, ya’ni ta’minotni berishni rad etish, chetga samochilik qilinish yoki doimiy ravishda voz kechish. *Qasddan yoki e'tiborsiz bajarish*: bunday bo‘yn tovlash holati odatda yoki qasdan (maqsadli) yoki doimiy e’tiborsizlik natijasida yuzaga keladi. *Zarar yoki xavf:* ota-ona moddiy ta’minotsiz qolishi natijasida zarar ko‘rishi yoki xavf ostida bo‘lishi; ayrim qonunlarda (yuridik hollarda) zarar ehtimoli talab qilinadi. *Jazo yoki javobgarlik darajasi* turli davlatlarda bu holatni sinovchi moddalar (jazo moddalari) farq qiladi: jarima, jazo, yozma izoh, jamoat ishlariga majbur qilish, ayrim hollarda qisqa muddatli ozodlikdan mahrum qilish kabi chora-tadbirlar mumkin.

Jinoyat kodeksi oilaga qarshi jinoyatlar turkumidan 123-moddada ayni shu ota-onani moddiy ta’minlashdan bo‘yin tovlash berib o‘tilgan bo‘lib, voyaga yetgan shaxslarning mehnatga layoqatsiz va moddiy yordamga muhtoj bo‘lgan ota-onani yoki ularning o‘rnini bosuvchi shaxslarni moddiy ta’minlashdan bo‘yin tovlashi, ya’ni ularni moddiy jihatdan ta’minlash uchun sudning hal qiluv qaroriga binoan undirilishi lozim bo‘lgan mablag‘ni jami bo‘lib ikki oydan ortiq muddat mobaynida to‘lamasligi, shunday qilmish uchun ma’muriy jazo qo‘llanilganidan keyin sodir etilgan bo‘lsa, uch

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

yilgacha axloq tuzatish ishlari yoki bir yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanishi va agar shaxs aliment majburiyatlari bo‘yicha qarzdorlikni to‘liq to‘lagan bo‘lsa, u javobgarlikdan ozod qilinishi belgilab qo’yilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 123-moddasi ota-onalarni moddiy ta’minlashdan bo‘yin tovlash jinoyatini nazarda tutadi. Ushbu moddaga ko‘ra, o‘ziga qaram bo‘lgan, mehnatga layoqatsiz va moddiy yordamga muhtoj bo‘lgan ota-onasini moddiy ta’minlashdan bo‘yin tovlagan voyaga yetgan bolalar jinoiy javobgarlikka tortilishi mumkin.

Jinoyatning mohiyati va tafsilotlari:

Ob’yekt: Ota-onalarni moddiy ta’minlashdan bo‘yin tovlash.

Sub’yekt: O‘ziga qaram, mehnatga layoqatsiz va moddiy yordamga muhtoj bo‘lgan ota-onasini boqishdan bo‘yin tovlagan voyaga yetgan bola.

Jinoyatning oqibati: Ota-onaning moddiy ta’minoti yo‘qligi.

Javobgarlik: Jinoyat kodeksining 123-moddasiga muvofiq jinoiy javobgarlikka tortilishi mumkin.

O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksiga ko‘ra ota-onaga beriladigan ta’minot miqdori va tartibi belgilab qo‘yilgan unga ko‘ra voyaga yetgan, mehnatga layoqatli bolalar o‘z ota-onasiga ixtiyoriy ravishda moddiy yordam berishdan bo‘yin tovlasalar, ta’minot miqdori bolalarning oilaviy va moddiy ahvolini hisobga olgan holda sudning hal qiluv qaroriga asosan belgilanadi. Ota-ona, aliment undirish haqidagi talabni o‘z bolalarining biriga yoki bir nechtasiga nisbatan qo‘yganligidan qat’i nazar, aliment miqdorini belgilashda sud voyaga yetgan, mehnatga layoqatli bolalarning barchasini hisobga olishi lozim.Voyaga yetgan, mehnatga layoqatli bolalardan aliment undirish nizosi uzil-kesil hal bo‘lgunga qadar sudya shu nizo bo‘yicha vaqtincha to‘lab turilishi lozim bo‘lgan summani ko‘rsatib, ajrim chiqarishi mumkin. Voyaga yetgan, mehnatga layoqatli bolalardan undirilayotgan aliment miqdori qonunchilikda belgilangan mehnatga haq to‘lash eng kam miqdorining 11,75 foizidan kam bo‘lmasligi kerak

Xulosa: Voyaga yetgan farzandlarning ota-onasining ta’minoti (moliyaviy yordam)dan bo‘yín tovlash kabi qilmishlar qonuniy majburiyatlarni qasddan ishlab chiqarib yuborish yoki bo‘yinxil qilish sifatida baholanadi va jinoiy xarakterga ega bo‘lishi mumkin. Bunday qilmish quyidagi holatlar bo‘lgan taqdirda jinoyat yoki jinoiy-jabrlik bo‘yicha ko‘rib chiqilishi ehtimoldadir: 1) farzandning ota-onaga ta’minot berish bo‘yicha qonuniy majburiyati mavjud bo‘lsa (oilaviy qoidalar, ma’muriy normativlar yoki sud qarorlari orqali belgilangan; ba’zi hollarda farzand bo‘yicha ma’lum bir iqtisodiy-qarz majburiyatlari bo‘lishi mumkin); 2) qilmish qasddan, uzluksiz kechiktirish yoki to‘lovlardan butunlay bo‘yinish tarzida amalga oshirilsa; 3) buning natijasida ota-onaning moddiy yoki hayotiy sharoitlari jiddiy zarar ko‘rsa. Bunday holatlar nafaqat jinoyat, balki ma’muriy javobgarlik yoki fuqarolik-funksional javobgarlikni ham keltirib chiqarishi mumkin, qonunchilik darajasidagi tartib-qoidalar bo‘yicha jazolar (masalan, jarima, majburiy ijro, holatga qarab boshqa chora-tadbirlar) belgilangan bo‘lishi mumkin. Xulosa qilib aytganda, bunday qilmish oilaviy barqarorlikka ziyon yetkazadi va jamiyatda adolat normalarini zaiflashtiradi. Shuning uchun bunday holatlar oldini olish, oilaviy aloqalarni tiklash, ijtimoiy yordam tushunchalarini kuchaytirish hamda yuridik yordam ko‘rsatish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1- O’zbekiston Respublikasi jinoyat kodeksi;

2- O’zbekiston Respublikasi Oila kodeksi;

3- O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharhlar. Maxsus qism/M. Rustambaev.

Toshkent: «Yuridik adabiyotlar publish, 2024.

4- Karimova N. M. (2020). Oilaviy muammolar va psixologik profilaktika. “O’zbekiston psixologiya jurnali”, 5(2), 45-52.

5- World Health Organization. (2017). “Violence Against Women Prevalence Estimates, 2010.” WHO.

6- Heise, L. (1998). “Violence Against Women: An Enduring Problem.” “Journal of Interpersonal Violence”,13(1), 8-15.

7- Panjizoda H. Z.. "Ayollarga nisbatan zo‘ravonlikni oldini olish bo‘yicha xalqaro huquqiy tajriba" Философия и право, vol. 28 , no. 2, 2024, pp. 204-207.